

Nr 287.

Av herr Nilsson, Petrus, m. fl., i anledning av
Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om
vissa ekonomiska stridsåtgärder.

Under den långa tid de frågor, som beröras i proposition nr 31 med förslag till lag om vissa ekonomiska stridsåtgärder, varit föremål för utredning ha många skilda synpunkter på dessa stora och vittomfattande problem framförts. De direktiv, som år 1929 gavs för den första sakkunnigutredningen, avsågo endast skydd för tredje man i arbetskonflikter. Under arbetets gång har det visat sig, att en lagstiftning om skydd för tredje man icke borde vara inskränkt till arbetskonflikter utan gälla vid alla ekonomiska konflikter. Behov av skydd för utomstående, som vilja behålla sin neutralitet, förefinnes nämligen vare sig fråga är om arbetskonflikter eller om andra ekonomiska konflikter. Även om förhållandena på andra ekonomiska områden icke äro i detta avseende fullt jämförbara med förhållandena mellan arbetsgivare och arbetare, torde lagstiftningen icke böra begränsas till enbart arbetskonflikter redan av det skälet, att den därvid lätt skulle kunna uppfattas som en ensidig klasslagstiftning.

»Trettonmannakommissionen» framhöll i sitt betänkande den 4 maj 1934 såsom typiskt för arbetsstriderna, att de i de flesta fall syfta till en uppgörelse i kollektivavtalets form. Striden föres mellan de berörda parterna direkt genom arbetsinställelse och arbetsblockad. Angreppen på tredje man framstå i huvudsak som följdverkningar, vilka ske i syfte att öka angreppets effektivitet. På det allmänna ekonomiska området kan förhållandet sägas i stor utsträckning vara omvänt. Visserligen förekomma även här strider, som föras direkt mellan parterna och som syfta till upprättande av avtal eller i varje fall till resultat, som likna avtalsslut. Men i kanske de flesta fallen gäller det konkurrensstrider, där part saknar möjlighet att nå motparten med direkta stridsmedel och därför, i den mån han över huvud vill tillgripa stridsåtgärder, är hänvisad att vända sig mot tredje man för att genom påtryckning på denne vinna hans medverkan till uppnående av det äsyftade målet.

På grund av denna skillnad i stridssättet kan det måhända med ett visst fog göras gällande, att ett ingripande på lagstiftningens väg till skydd för tredje man får mera omfattande verkningar på det allmänna ekonomiska området än i fråga om arbetsstriderna. Detta bör dock enligt vår mening icke få hindra lagstiftningens tillämpning över hela fältet, då såväl utredningarna som den praktiska erfarenheten giva vid handen, att det är nödvändigt att nu göra dessa områden till föremål för rättslig reglering. Det berättigade kravet från landets medborgare att fritt få utöva lovlig verksam-

het måste tillfredsställas. Makten bör i ett rättsamhälle icke få missbrukas. Det får sålunda icke tillåtas, att laglydiga och fredsälskande samhällsmedlemmar, som ha rättmätiga anspråk på att få driva sin verksamhet i lugn och ro, tvingas till partitagande i dem ovidkommande tvistigheter. Den, som vill vara neutral i de ofta förekommande ekonomiska konflikterna mellan stridande parter, bör också ha lagstadgad rätt att vara neutral, då han icke själv blandar sig i parternas mellanhavande.

En lagstiftning av ifrågavarande slag måste givetvis utformas med stor omsorg för att å ena sidan berättigade organisationssträvanden icke skola hämmas, å andra sidan ur rättssamhällets synpunkt olämpliga stridsåtgärder icke tillåtas. En lag i ämnet måste noggrant avvägas och begränsas med avseende å innehåll och omfattning men samtidigt göras effektiv med tillräckliga garantier för att den må kunna medföra verkningar i avsedd utsträckning.

Professor Bergendal yttrade i sitt betänkande, att man vid en lagstiftning angående ekonomiska stridsåtgärder har att räkna med två huvudgrupper av personer och organisationer. Å ena sidan märkas organisationer, vilka icke ställa sig principiellt avvisande till den samhälleliga rättsordningen. I fråga om ledarna för sådana organisationer kunde man med fullt förtroende räkna med att från detta håll icke komma att vidtagas några i lag förbjudna åtgärder, och detta alldeles oberoende av den påföljd för överträdelse, varmed förbudet kunde vara utrustat. I dessa fall skulle enbart skadeståndsskyldighet för överträdelse av förbud innebära ett verksamt motiv för organisationens ledning¹ att avhålla sig från att igångsätta förbjudna åtgärder. Å den andra sidan märkas emellertid dels enskilda personer, vilka icke intaga någon som helst förtroendeställning, dels personer, som väl intaga ledareställning men blott inom en tillfälligt bildad sammanlutning eller inom en på egen hand opererande underavdelning, tillhörande större organisation. I sådan fall erbjöde deras ställning icke någon synnerlig garanti för vederhäftighet eller ansvarskänsla. I en spänd situation hände det alltför lätt, att ledningen fölle i händerna på dem, som företrädde det mest ensidiga betraktelsesättet och den mest hänsynslösa kampviljan och som kanske därtill vore benägna för den våldsammaste utlösningen av den inom en grupp rådande upphetsningen. Av sådana mer eller mindre tillfälliga ledare och deras verktyg, i synnerhet som dessa oftast vore ungdomliga eller eljest oerfarna, vore icke att vänta något frivilligt hänsynstagande till utomstående berättigade intressen eller till lagstiftningens helgd. Emot dem måste därför kunna användas påföljder av effektiv beskaffenhet. Enbart skadeståndsskyldighet innebure icke tillräckligt effektiv påföljd, dels därför att påvisbar skada av nämnvärd beskaffenhet ofta icke förekomme och dels därför att ersättningsskyldigheten alltför ofta skulle bli ett tomt sken, beroende på bristande vilja eller tillgångar att betala utdömt skadestånd.

Kommissionen fann de av professor Bergendal anförda skälen fullt bindande. Det skulle verka i hög grad försvagande för statsmaktens auktoritet, om man genomförde en lagstiftning, i fråga om vilken man på förhand kunde

förstå, att någon effektiv reaktion mot lagöverträdelse icke skulle komma att inträda just i de mest påtagliga och upprörande fallen. Det vore emellertid tydligt, att det allmännas intresse av en effektiv reaktion mot lagöverträdelse icke krävde ingripande med straff i andra fall, än då målet icke kunde nås med andra medel. Kommissionen hade därför övervägt, huruvida man med utgångspunkt i skillnaden mellan olika grupper av personer och organisationer, med vilka man i detta avseende har att räkna, skulle kunna inskränka det straffbara området, och därvid kommit till den uppfattningen, att detta kunde ske, om vissa närmare angivna behörighetsregler fastställdes såsom villkor för rätt att vidtaga de farligaste stridsåtgärderna, blockad, bojkott o. s. v. Kommissionen ansåg, att om man kunde förbehålla behörighet att verkställa stridsåtgärder åt organisationer, vilka erbjuda garanti för ekonomisk stabilitet och vilkas ledning kan förväntas besitta erforderlig besinning och omdömesgillhet, kunde man i icke ringa utsträckning avstå från att utkräva straff i de fall, då från sådana organisationers sida överträdelse sker av speciella förbud; reaktionen från det allmännas sida kunde inskränkas till åläggande att gälda ersättning till de skadelidande. Enligt kommissionens förslag skulle vidtagande av s. k. massåtgärd i fall, då behörighet icke föreläge, alltid vara straffbelagt, vare sig fråga vore om en åtgärd av enskilda personer eller av organisationer, som över huvud saknade behörighet, eller åtgärden företagits av en organisation, som i och för sig hade behörighet men som försummat att ställa såsom villkor för behörigheten angiven säkerhet. Om domstol nedlade förbud mot stridsåtgärdens fortsättande och detta förbud överträdde, skulle åtgärden föranleda nytt straff enligt en strängare straffskala. Vidtoges kollektiv stridsåtgärd av en organisation, som vore behörig och ställt vederbörlig säkerhet, men befunnas åtgärden strida mot någon av lagens specialregler, skulle detta endast medföra skadeståndsskyldighet utom i vissa särskilda fall. Om domstol nedlade förbud mot åtgärdens fortsättande och förbudet överträdde skulle däremot straffbarhet inträda.

Departementschefen har ansett de av kommissionen föreslagna behörighetsreglerna innebära alltför betydande och av förhållandena ej motiverade inskränkningar såväl i oorganiserades som i organisationers handlingsfrihet och därför icke upptagit desamma i lagförslaget. Ej heller kommissionens ståndpunkt till spørgsmålet om påföljder av otillåtna stridsåtgärder har departementschefen funnit tillfredsställande. Klart vore visserligen, att en blivande lag borde innehålla föreskrifter om sådana sanktioner, att lagens förbud mot stridsåtgärder erhålla nödig effektivitet. Men det syntes också vara uppenbart, att man i fråga om påföljder icke borde gå längre än som kan förväntas vara strängt nödvändigt med hänsyn till syftet. Kommissionen har enligt departementschefens uppfattning ej förebragt tillräckliga skäl för antagandet, att kriminalisering i föreslagen utsträckning vore oundgänglig. Överträdelse av lagens förbud mot vissa stridsåtgärder skola även enligt propositionen medföra skadeståndspåföljd. Dessutom skall domstolen äga utfärda förbud mot vidtagande eller fortsättande av olovlig stridsåtgärd. I

händelse sådant förbud icke respekteras, stadgas bötespåföljd gentemot dem, som uppmana eller eljest söka förmå annan att deltaga i kollektiv stridsåtgärd eller som vidtaga eller fortsätta annan stridsåtgärd.

Vi vilja för vår del ansluta oss till ståndpunkten, att lagen skall vara byggd på skadeståndsprincipen och att påföljderna i allmänhet skola vara av ekonomisk natur med anlitande av frihetsstraff i så ringa utsträckning som möjligt. Därest lagen skall kunna väntas erhålla tillbörlig verkan, måste dock stor uppmärksamhet ägnas åt de sanktioner, som kunna behöva upptagas i lagen för att göra dess påbud effektiva. Härvid träda i förgrunden de av trettonmannakommissionen framförda förslagen om behörighetsregler och ställandet av säkerhet såsom villkor för rätt att vidtaga vad som av trettonmannakommissionen kallas »massåtgärd» och i propositionens lagtext benämnes »kollektiv stridsåtgärd». Skall kriminalisering av lagen kunna undvikas i största möjliga utsträckning, synes det icke vara möjligt att utesluta vad kommissionen föreslagit beträffande behörighet att vidtaga stridsåtgärd och ställande av säkerhet. De uttalade farhågorna, att den inskränkning i arbetarnas och deras föreningars handlingsfrihet beträffande begagnandet av deras viktigaste påtryckningsmedel gentemot arbetsgivarna, som behörighetsreglerna innebära, skulle kunna få till följd en förskjutning till hela arbetarklassens nackdel i dess läge i intressekampen på arbetsmarknaden, torde vara ogrundade. Det torde i stället vara en fördel, att de organisationer, som äro av verklig betydelse, få bestämmanderätten i sin hand i fråga om igångsättandet av stridsåtgärder. Detta synes i lika hög grad gälla områden med redan fullt utvecklad och stabiliserad organisation som områden, där organisationen ännu befinner sig på ett relativt outvecklat stadium. Beträffande säkerheterna bör enligt vår mening tillses, att vederbörande organisation har vilja och förmåga att fullgöra eventuella skadeståndsförpliktelser, varvid de formella villkoren i fråga om depositioner eller förbindelser torde böra anpassas med hänsyn även till organisationernas juridiska och ekonomiska beskaffenhet.

Utan dylika säkerheter och straffpåföljder i oundvikliga fall skulle denna lagstiftning kunna bli utan verkan just då den är mest av behovet påkallad. Vi äro därför av den meningen, att trettonmannakommissionens förslag om behörighetsregler och ställande av säkerhet bör upptagas i lagen. Kommis-sionsförslaget 4 § bör emellertid under beaktande av vad ovan anförts bland annat vad beträffar de belopp, vilka säkerheten skall gälla, utökas med en punkt, som angiver att förening, bestående huvudsakligen av jordbrukare för tillvaratagande av medlemmarnas gemensamma intressen, icke behöver ställa större säkerhet per medlem än som i punkt 2 stadgas för förening av arbetare.

Såsom en av de viktigaste beståndsdelarna i skyddet för tredje man betrakta vi för vår del den i propositionens 3 § upptagna bestämmelsen, att sedan arbetstvist eller annan ekonomisk tvist blivit avslutad stridsåtgärd i vedergällningssyfte ej må vidtagas mot någon, som haft *del i tvisten*.

I följande stycke stadgas, att stridsåtgärd ej heller må vidtagas mot

annan i anledning av hans förhållande till tvist, sedan tvisten avslutats eller det förhållande varom fråga är dessförinnan upphört. I sistnämnda fallet göres emellertid det betydelsefulla undantaget, att såvida det icke gäller förföljelse av religiösa, politiska eller liknande grunder skyddet icke skall gälla:

1) medlem av en i tvisten invecklad förening, där han, annorledes än genom utförande av skyddsarbete, till fördel för motparten åsidosatt sina förpliktelser gentemot föreningen i avseende å tvisten;

2) den som under arbetstvist utfört blockerat arbete av annan art än skyddsarbete, såframt icke blockaden är stridande mot lag eller föreningsstadgar;

3) den som under arbetstvist anställt arbetare, vilken i anledning av tvisten nedlagt arbete eller ock utestängts från sådant, såframt icke utestängningen är stridande mot lag eller föreningsstadgar.

S. k. »oneutral» tredje man har alltså undandragits det skydd, som lagen avser att bereda mot stridsåtgärdernas fortsättande efter konflikts avslutning. Den uppfattning, som ligger till grund för dessa undantag, innebär en fordran på obegränsad tillåtelse till vissa repressalier mot »strejkbrytare». Att enskilda organisationer därigenom skulle bibehållas vid möjligheten att utöva en vidsträckt bestraffningsmakt måste inge betänkligheter. Våra lagar stadga viss preskriptionstid, olika lång för olika förseelser och brott, men i detta fall skulle »straffen» kunna drabba en »osolidarisk» hur lång tid som helst efter det att han kommit i konflikt med de fackliga instanserna. Utan att i övrigt i detta sammanhang närmare ingå på frågan om solidariteten emellan likställda vid konflikter av skilda slag vilja vi framhålla det principiellt riktiga däri, att sedan stridsåtgärderna mellan parterna avslutats och överenskommelse träffats böra även alla påtryckningsåtgärder mot den, som under konflikten spelat rollen av tredje man, vara avslutade.

Den betydelse man måste tillägga de lagbestämmelser, som omedelbart handla om skydd för arbetsvilliga och med dem likställda efter en konflikt, är i viss mån beroende på huruvida de av trettonmannakommissionen föreslagna behörighetsreglerna för vidtagande av stridsåtgärd medtagas i lagstiftningen samt på den utformning begreppet skyddsarbete erhåller. Genom stränga behörighetsregler och verksamma påföljder för deras överträdande torde de många okynneskonflikterna kunna förhindras och därmed många komplikationer för dem, som icke ställt sig stridssignalerna till efterrättelse, skaffas ur världen. Om kommissionens behörighetsregler godtagas, skulle det t. ex. icke så lätt som för närvarande är fallet kunna inträffa, att en organiserad minoritet vid en arbetsplats mot en oorganiserad majoritets vilja där kunde igångsätta strejk. Åtskilliga nu förefintliga irritationsmoment på arbetsmarknaden ha sin grund i dylika oegentligheter.

Även om kommissionsförslagets behörighets- och säkerhetsregler införas i den nya lagstiftningen torde propositionens regler rörande de oorganiserade arbetarnas ställning, då de kvarstå i arbete under en konflikt, kunna ge anledning till anmärkningar; så torde hänsyn böra tagas till vissa sär-

skilt ömtåliga fall av arbetsnedläggelser. Om t. ex. fortsatt drift är avgörande för företagets bestånd, borde på ansökan av en minoritet av oorganiserade arbetare, utgörande exempelvis minst en tredjedel av hela arbetsstyrkan, som önskade kvarstanna i arbetet, domstolen kunna meddela dem rätt till tredje mans skydd, trots att arbetsnedläggelsen icke formellt vore stridande mot lag eller föreningsstadgar.

Om det icke skulle visa sig möjligt att i samband med lagstiftningen om tredje mans rätt finna en fullt tillfredsställande lösning av den enskildes förhållande till fackorganisationerna på hans yrkesområde, får frågan dock icke undanskjutas utan bör prövas i samband med de åtgärder på föreningsrättens och arbetsrättens områden, varom sistlidna riksdag gjorde framställning till Kungl. Maj:t. Riksdagen framhöll i detta sammanhang, att det framstått som en kännbar brist i vår lagstiftning, att arbetsgivares och arbetares fackliga föreningsväsen ej rättsligen utbildats. Dessutom bör tagas under övervägande, huruvida icke organisationer, som tillkommit på statlig tillskyndan och förutsättas i utfärdade författningar, kunde beredas en särskild ställning genom att de författningsmässigt utrustas med vissa maktbefogenheter, som de befinnas vara i behov av för att kunna fylla sitt ändamål.

Enligt 9 § sista stycket i propositionen må i konkurrenstvist rörande kundkrets, prissättning, affärsbetingelser, arbetstillfälle eller dylikt, ehuru stridsåtgärd mot part i tvisten icke är förbjuden, kollektiv stridsåtgärd ej riktas mot tredje man för att förmå honom att avbryta sina ekonomiska förbindelser med parten eller vidtaga annan liknande åtgärd mot denne. Det inträffar icke sällan, att fackföreningar i städer och större samhällen söka under hot om blockad tvinga oorganiserade arbetare på omkringliggande landsbygd att tillämpa fackföreningarnas arbetspriser. Detta gäller framförallt byggnadsarbeten av olika slag. Om arbetaren icke faller undan för fackföreningskravet, blir han blockerad. Lagtextens formulering synes icke med full tydlighet giva vid handen, att arbetsgivaren i ett sådant fall skall betraktas som tredje man och erhålla skydd mot blockad, ehuru striden uppenbarligen har sin grund i konkurrenstvist om arbetstillfällen. Ett förtydligande bör ske, så att det klart framgår, att stridigheter av detta slag skola hänföras till konkurrenstvister.

I 10 § 4 mom. stadgas, att det i 9 § omnämnda skydd för tredje man bland annat icke skall tillkomma den, som under tvisten lämnat partekonomiskt understöd eller efter omläggning eller annan förändring av sin näring eller verksamhet bisprungit honom. Då s. k. sympatiåtgärder äro förbjudna i lagen, utom när fråga är om upprättande av kollektivavtal, torde för vinnande av större likställighet mellan producentorganisationer och arbetarorganisationer ett förtydligande böra ske av mom. 4 i 10 §. Svenska mejeriernas riksförening och Sveriges slakteriförbund ha beträffande 9 § i propositionen, med vilken nyss nämnda moment står i samband, framställt en del anmärkningar. Ifrågavarande bestämmelser medförde den konsekvensen, framhöllo riksföreningen och slakteriförbundet, att i tvist mellan ett andels-

företag och en privat handlare angående skyldighet för handlaren att inköpa sitt behov av produkter från andelsföretaget det sistnämnda på grund av tvisten icke ägde vidtaga stridsåtgärd i någon form mot de producenter, som tillgodosåge handlarens behov av sådana produkter. Andelsföretaget ägde sålunda icke överenskomma med ett annat andelsföretag, att detta icke skulle mottaga produkter från de angivna producenterna.

Om ifrågavarande moment rörande understöd åt part kompletterades med ett tillägg av innehåll, att leverans av varor till försäljning skall inbegripas bland åtgärder, som i momentet uppräknas såsom åtgärder i syfte att möjliggöra för part att fortsätta sin rörelse, skulle andelsföretag erhålla en något utvidgad möjlighet att utan direkta stridsåtgärder påverka leverantörer i dylika fall. Vi anse därför att ett tillägg av detta slag skulle underlätta andelsföretagens organisationssträvanden.

I 12 § medges, som förut erinrats, sympatiåtgärd då tvisten gäller upprättande av kollektivavtal. Sådan åtgärd kan bland annat innefatta vägran att taga befattning med varor, vilka äro avsedda för eller härröra från rörelse, som drives av part i den ursprungliga tvisten. Dylik vägran att taga befattning med varor från blockerad rörelse träffar jordbrukaren hårdare än de flesta andra näringsutövare på grund av den lättförstörbarhet, som är kännetecknande för flertalet livsmedel. Jordbrukarnas andelsföretag kunna också, såsom erfarenheten visar, invecklas i kostsamma svårigheter genom dylika blockader. De äro i allmänhet stadgeenligt skyldiga att mottaga leveranser från sina medlemmar, således även från en medlem, som är part i tvist, där sympatiåtgärd är tillåten. Vägra andelsföretagets arbetare att taga befattning med varor, som företaget är förpliktigat att mottaga, kunna stora förluster bli följden, om varorna äro av sådant slag, att de skadas eller förstöras genom lagring. Av här anförda skäl synas de i 12 § omnämnda sympatiåtgärderna icke böra få omfatta vägran att taga befattning med varor, som utgöras av lätt förstörbara livsmedel.

Till skyddsarbete, som kan utföras åt part under konflikt utan att neutraliteten brytes, hänförde trettonmannakommissionen »arbete, som icke kan anstå utan fara för människor eller för skada å byggnader eller andra anläggningar, husdjur, mogen gröda, maskiner, varulager eller dylikt». I propositionen har skyddsarbete definierats såsom »arbete, som icke kan anstå utan fara för människor eller för skada å byggnader eller andra anläggningar, fartyg, maskiner, husdjur eller dylikt». Skillnaden är alltså, bland annat, att »mogen gröda» tagits bort i propositionens förslag och ersatts med »fartyg».

Departementschefen har icke angivit någon särskild motivering för uteslutandet av skördearbetet ur paragrafen.

Vi äro för vår del av den meningen, att det knappast finns något slag av arbete, som med större skäl kan hänföras till skyddsarbete, än bärgning av mogen gröda. Om skörden av mogen gröda och därmed jämställda trädgårdsprodukter får förstöras, är detta i hög grad stötande för rättsmedvetandet hos allt landsbygdens folk, och om skördearbetet blir helt oskyddat, kommer jordbrukaren såsom arbetsgivare att i händelse av konflikt utsättas

för en pressning, som nära nog torde sakna motstycke på andra områden. Den allmänna nationella skadan av ett förstörande av mogen skörd bör icke heller förbises. Det torde icke saknas möjligheter för lantarbetarna att vid konflikter göra sina krav gällande utan att därför dylika oersättliga värden behöva sättas på spel i den utsträckning, som skulle bliva fallet, om propositionen antoges oförändrad på denna punkt. Att skydd för skörden skulle kunna jämföras med skydd för förmögenhetsskador i allmänhet torde vara en uppfattning, som icke kan anses hållbar. Verkningarna av skada å skörd sträcka sig längre än till den direkta förlusten. Jordbrukaren kan bland annat genom skördeskada bliva urståndsatt att skaffa foder till och bibehålla sin djurbesättning och därigenom över huvud taget berövas möjligheterna att fortsätta jordbruksdriften och tillgodogöra sig avkastning å sitt jordbruk. Lagtexten bör alltså kompletteras så att skördearbete hänföres till i § 10 angivet skyddsarbete.

11 §, som handlar om arbetsledares m. fl. förpliktelser vid arbetsinställelse, torde böra ändras därhän, att dylik personal utan att förlora sin neutralitet skall kunna utföra arbete, som Kungl. Maj:t förklarar vara av den art, att hänsyn till det allmännas välfärd kräver dess utförande.

Vid bifall till vad som i denna motion anförts böra de i propositionen intagna ansvarighetsbestämmelserna undergå erforderliga ändringar med beaktande av de principiella synpunkter, som angivits i motionen.

Med hänvisning till vad ovan anförts få vi hemställa,

att riksdagen måtte vidtaga de förändringar av förevarande proposition, som äro betingade av i motionen framställda yrkanden.

Stockholm den 16 februari 1935.

Petrus Nilsson,
Gränebo.

Joh. Johansson,
Friggeråker.

Erik von Heland.

Per Andersson.

Anton Pettersson.

Ernst Svenson.

Gunnar Bodin.

Allan Holstenson.

K. I. Sköldén.

Verner Andersson.